

OD REDAKCJI

DOI 10.21697/fp.2021.2.01

Beatyfikacja księdza kardynała Stefana Wyszyńskiego stanowiła dopełnienie pierwszego etapu upamiętniania osoby i dzieła Prymasa Tysiąclecia. Okres ten, zwłaszcza tuż przed i po beatyfikacji, wiązał się z wieloma przedsięwzięciami. W tym czasie opublikowano również nowe pozycje o kardynale Wyszyńskim. Wszystko to miało na celu przypomnienie i udostępnienie w pełni po raz pierwszy dorobku Prymasa Tysiąclecia. Jednym z najbardziej znaczących dzieł jest wydawana od wielu lat, i zapowiadana na wiele następnych lat, seria „Pro memoria”, prezentująca zapiski Prymasa.

Obecnie, po batyfikacji, rozpoczyna się, można powiedzieć, drugi etap pochylenia się nad osobą kardynała S. Wyszyńskiego: upowszechnianie, interpretowanie jego dorobku, a przede wszystkim ukazywanie aktualności jego myśli – odnajdywanie wskazań, rad, przestróg i inspiracji. Będzie to służyć następnym pokoleniom, tym wszystkim, którzy nie mieli okazji słuchać kardynała bezpośrednio, nie oczekiwali z napięciem, „co powie Prymas”, nie rozważali w skupieniu wypowiedzianych przez niego z wielką powagą słów i pouczeń. Uniwersytet noszący imię kardynała Stefana Wyszyńskiego ma prawo i obowiązek uczestniczyć w procesie, którego celem jest uczynienie dorobku Prymasa aktualnym i owocnym, pożytecznym w wielu dziedzinach życia społecznego i narodowego. Niniejszy zeszyt „Forum Pedagogicznego” stanowi drobny element wypełniania tego zadania. Artykuły zawarte w *Dziale tematycznym* tego numeru prezentują różnorodne aplikacje myśli i dzieła kardynała Stefana Wyszyńskiego w dziedzinie szeroko rozumianego wychowania.

Bogusław Śliwerski w artykule *Pedagogia chrześcijańskiej służby Bogu, bliźnim i ojczyźnie kardynała Stefana Wyszyńskiego* zwraca uwagę na to, że dzieło życia kardynała należy ujmować w dwu przenikających się perspektywach: historycznej i ponadhistorycznej. Zdaniem autora, uwikłanie w złożone procesy i konflikty społeczno-polityczne nie udaremniło spojrzenia mądrościowego. Zwraca uwagę na zdolności koncyliacyjne kardynała, umiejętność mediowania, odwołanie się do zasady: „zło dobrem zwyciężaj”, prowadzącej do postawy miłosierdzia, dobroci, spolegliwości, nie zadrażniania, bez dokonywania ustępstw tam, gdzie to jest niemożliwe, to znaczy, gdzie prowadziłyby do uchybień w godności człowieka. Autor przywołuje też – zawarte w dzienniku kardynała Wyszyńskiego – trudne doświadczenia biskupa, który musi stanąć wobec grzechów popełnianych przez kapłanów. Wspomina jego postawę w czasach uwięzienia, które traktował jako

krzywdę wyrządzoną także wiernym Kościoła i swoistą „śmierć cywilną”. Nie zatrzymywał się na krytyce, umiał budować, czego przykładem jest pedagogika pracy. Czynniki te sprawiają, że jego dzieło jest nadal aktualne, a współcześnie może zaowocować przywróceniem roli pedagogiki chrześcijańskiej w naukowym dyskursie, a także odnowieniem nauczania społecznego Kościoła katolickiego. Według autora, może to stanowić przykład, jak budować dobro wspólne, jedność społeczną czy państwową w sytuacjach gorących sporów politycznych i światopoglądowych, w jakie uwikłana jest również pedagogika i praktyka wychowawcza.

Stanisław Chrobak podejmuje ważny problem specyfiki wychowania katolickiego. W artykule pt. *Zwyciężać samego siebie – kardynał Stefan Wyszyński o ideale (katolickiego) wychowania* przypomina, że nauczanie kardynała w tej dziedzinie miało charakter integralny, wyrastało z przekonania, że wiedzę o człowieku należy odnosić do konkretnej rzeczywistości społecznej i politycznej. Człowiek nie rodzi się geniuszem ani świętym, lecz może się nim stać „w biegu życia” poprzez doskonalenie swojej osobowości w działaniu. Wychowanie katolickie powinno – zdaniem Prymasa Tysiąclecia – zachować wewnętrzną jedność, opierać się na miłości prawdy oraz życiu w prawdzie, w ostateczności ma zmierzać bowiem do jednoczenia wszystkiego w miłości.

Zbigniew Kulesz zajmuje się problemem małżeństwa i rodziny w świetle nauczania kardynała Wyszyńskiego. W artykule pt. *Wskazania pastoralno-educacyjne dotyczące małżeństw i rodzin w dokumentach Kościoła w Polsce w latach 1989–1999. Impulsy nauczania kardynała Stefana Wyszyńskiego* zwraca uwagę na aktualność jego nauczania. Zdaniem autora, stanowi ono ważny punkt odniesienia w sytuacji kryzysu rodziny, która – stanowiąc fundament każdego społeczeństwa i narodu – po 1989 roku została poddana wielu procesom oddziaływującym na nią destrukcyjnie.

Kontekst rodzinny, społeczny i narodowy podejmuje Jerzy Andrzej Danecki w artykule pt. *Rodzina i naród – żywe organizmy w nauczaniu bł. Stefana kardynała Wyszyńskiego*. Nawiązując do biografii kardynała Wyszyńskiego, wskazuje i uzasadnia, jak kształtowała się jego postawa Ojca: polskiej rodziny i Ojczyzny.

Konrad Wierzbicki w artykule *Działalność i nauczanie Sługi Bożego Stefana Wyszyńskiego – implikacje pedagogiczne dla potrzeb praktyki penitencjarnej* podejmuje kwestię owocnego wykorzystania dorobku dla praktyki pedagogicznej na tym szczególnym polu.

O kontekście kulturowym i aspektach regionalnych w nauczaniu kardynała Stefana Wyszyńskiego pisze Waldemar Graczyk w tekście pt. *Mazowsze w przepowiadaniu Prymasa Stefana Wyszyńskiego*.

Barbara Baraniak w artykule pt. *Stefana kardynała Wyszyńskiego wizja pracy i jej popularyzacja wśród środowisk pozakatolickich* zajmuje się jednym z najbardziej znaczących dla dorobku kardynała Wyszyńskiego problemów, jakim była kwestia pracy. Przypomina znaczenie dzieła *Duch pracy ludzkiej*, wydanego po raz pierwszy w 1946 roku, a potem przedrukowanego w roku 1955. Jej zdaniem, wizję

pracy kardynała Wyszyńskiego można sprowadzić do czterech filarów: (1) antropocentryzmu sytuującego człowieka w centrum wszelkich działań; (2) odwołania się do biblijnego wezwania: „czyńcie sobie ziemię poddaną” (Rdz 1, 28); (3) wielu wymiarów pracy: wychowawczego, cywilizacyjnego, pogłębiającego współpracę, umacniającego pokój.

Mamy nadzieję, że prezentowane teksty, poruszane problemy, a przede wszystkim świadectwo życia i przesłanie kardynała Stefana Wyszyńskiego posłużą owocnej refleksji i będą stanowić przekonujący argument, że warto i należy zajmować się jego dorobkiem w przyszłości.

Witold Starnawski
Warszawa, Polska

ORCID ID 0000-0002-5811-9201

Druga część „Forum Pedagogicznego” rozpoczyna się od działu „Artykuły i Rozprawy”. Zawiera on 11 tekstów.

Małgorzata Cywińska w artykule pt. *Reakcje fizjologiczne i behawioralno-poznawcze dzieci w młodszym wieku szkolnym w sytuacjach stresowych* omawia zjawisko stresu i związanych z nim negatywnych emocji. Te z kolei wywołują specyficzne reakcje fizjologiczne i behawioralno-poznawcze, które rzutują na funkcjonowanie dzieci w różnych obszarach życia. Autorka, na podstawie analizy badań własnych, odniosła powyższe reakcje do dzieci w młodszym wieku szkolnym, a mianowicie do uczniów III klas szkoły podstawowej, ich matek oraz nauczycieli. Badania przedstawiają także środowisko rodzinne, szkolne i rówieśnicze dzieci.

Celem artykułu Anny Gulczyńskiej pt. *Psychoterapia w szkole? Dylematy w kontekście pandemii COVID-19* jest poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, dlaczego w szkole nie prowadzi się psychoterapii. Temat podjęty przez autorkę wydaje się bardzo ważny w momencie dużego zainteresowania specjalistyczną pomocą oferowaną przez szkołę uczniom w kontekście pandemii COVID-19. Intencją autorki jest wypełnienie wolnej przestrzeni w polskojęzycznej literaturze przedmiotu. W pierwszej kolejności omawia dane związane z licznymi zmianami w aspekcie zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży, jakie wywołała pandemia. Argumentuje, dlaczego w szkole nie powinno prowadzić się psychoterapii. Ewentualne jej podjęcie mogłoby być bowiem szkodliwe dla ucznia. Autorka przedstawia również krótki zarys proponowanych form wsparcia.

Ewa Kulawska w swoim artykule pt. *Kształcenie zdalne, poziom stresu i dobrostan psychiczny studentów pedagogiki w pierwszej fazie pandemii COVID-19* również odnosi się do obecnej sytuacji pandemicznej. Autorka ma w zamiarze weryfikację zależności między kształceniem zdalnym, satysfakcją ze studiów, poziomem odczuwalnego stresu ze względu na pandemię a dobrostanem psychicznym studentów. Badaniami zostało objętych 91 studentów pedagogiki. Analiza wyników wskazuje, że 80 proc. z nich pozytywnie ocenia kształcenie zdalne, a 34 proc. jest zadowolonych z wybranych studiów. Ponad połowa studentów oddznaczała się wysokim poziomem stresu w pierwszej fazie pandemii. Studenci, którzy odczuwali niższy poziom stresu, lepiej oceniają kształcenie zdalne. Wraz ze wzrostem natężenia stresu następuje bowiem spadek dobrostanu psychicznego. Pandemia ma więc istotny wpływ na codzienne życie studentów.

Tekst Małgorzaty Franc, *Enneagram w pracy koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej*, dotyczy pracy koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, który czuwa nad jej prawidłowym funkcjonowaniem. Czyni to poprzez regularne wizyty w środowisku społecznym, w którym żyje wychowanek. Stosując metodę indywidualnych przypadków, diagnozuje problemy rodziny zastępczej i dziecka oraz przygotowuje plan pomocy dziecku. W celu podniesienia efektywności pomocy rodzinie zastępczej w realizacji jej zadań wychowawczych i udzieleniu pomocy dziecku w radzeniu sobie z własnymi problemami koordynator stosuje wzbogaconą metodę ENNEGRAMU.

Następny artykuł, autorstwa Karoliny Kuryś-Szyncel, pt. *Biografia rodzinna – dynamika systemów rodzinnych w perspektywie narracyjnej* też podejmuje tematykę rodzinną. Jego celem jest próba rekonstrukcji dynamiki zmian w systemie rodzinnym z wykorzystaniem metody biograficznej. Rodzina w takim ujęciu rozumiana jest jako system społeczny, który podlega zasadom całościowości oraz autopojezy. Autorska kategoria „biografii rodzinnej” oznacza zwielokrotnioną i nieskończoną (re)konstrukcję, która przedstawia napięcia między biegiem życia rodziny a opowieścią o historii życia rodziny. Zastosowanie metody biografii rodzinnej jako opisu rzeczywistości jest nową możliwością zbierania i analizowania danych w pedagogicznych badaniach rodziny.

W artykule pt. *Między brakiem a potencjałem. Pedagogika pozytywnych zasobów* Halina Monika Wróblewska dokonuje refleksji w obszarze czasopiśmiennictwa pedagogicznego. W ten sposób włącza się do dyskusji nad tożsamością pedagogiki, jej rozwojem oraz przemianami w niej zachodzącymi. Orientacje metodologiczne, wielo-, inter- i transdyscyplinarne wymagają współpracy. Dla pedagogiki oznacza to konieczność dalszego poszerzania pola przedmiotowego o nowe konteksty i dyskursy, które prowadzą do synergii poznania i zmian.

Kolejny artykuł pt. *Definicja samoedukacji religijnej jako przyczynek do badań empirycznych*, którego autorem jest Robert Stelmach, dotyczy szeroko pojętej pedagogiki religii. Tekst artykułu jest próbą ukazania podstawowych aspektów samoedukacji religijnej, która zachodzi w procesie wychowania. Autor, oprócz przytoczenia definicji samoedukacji religijnej, dokonuje również analizy obszarów poznawczych i badawczych związanych z powyższą problematyką.

Następny artykuł stanowi opracowanie Danuty Kopec pt. *Mentalizacja w edukacji osoby z niepełnosprawnością intelektualną*. Autorka poruszyła w nim problem pojęcia mentalizacji w obszarze naukowej refleksji. Termin ten jest konstruktem transdyscyplinarnym, a jego podstawową ramą interpretacyjną jest teoria przywiązania. Według wielu badaczy określenie to wymaga dalszej konceptualizacji i empirycznej konkretyzacji. Autorka podjęła wstępną próbę deskrypcji mentalizacji, która zachodzi w relacjach pomiędzy pedagogiem specjalnym a osobą z głęboką niepełnosprawnością intelektualną w procesie wychowania. Przytoczona jest również definicja mentalizacji oraz jej podstawowe wymiary: mentalizacja automatyczna i kontrolowana; mentalizacja poznawcza i afektywna; mentalizacja zorientowana na *self* oraz zorientowana na obiekt. Autorka omawia także problemy możliwych zakłóceń w przebiegu mentalizacji podczas pracy z osobą z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. Egzemplifikacją zakłóceń może być m.in. traktowanie osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną jako „ekranu” oraz przypinanie jej „tożsamości”.

Problematykę pedagogiki specjalnej, w aspekcie historycznym, kontynuuje w swoim artykule pt. *Polski Związek Głuchych w okresie stanu wojennego* Iwona Czarnecka. Polski Związek Towarzystw Głuchoniemych powołano w 1925 roku. Jego głównym zadaniem było wówczas zintegrowanie wszystkich towarzystw

działających na terenie kraju i poprawa warunków życia ludzi głuchych. W 1946 roku w Łodzi podjęto decyzję o utworzeniu Polskiego Związku Głuchoniemych i ich Przyjaciół. W artykule autorka dokonała analizy *Materiałów Sprawozdawczych Polskiego Związku Głuchych*, powstałych na potrzeby VIII Zjazdu oraz artykułów poruszających działalność Związku w okresie stanu wojennego, jakie ukazały się na łamach organu prasowego Związku – „Świat Głuchych”.

W historię myśli pedagogicznej i oświaty wpisuje się również następny tekst autorstwa Hanny Markiewicz, pt. *Profesor Józef Frank społecznik i popularyzator nauki*. Omawiana postać to lekarz, społecznik, działacz wileński, popularyzator wiedzy medycznej i higieny. Dzięki jego wysiłkom utworzono pogotowie ratunkowe, Instytut Wakcynacji, Instytut Macierzyństwa i Wileńskie Towarzystwo Naukowe. Z biskupem Janem Nepomucenem Kossakowskim założył Wileńskie Towarzystwo Dobroczyńności. Przez 18 lat prowadził klinikę wileńską, ciesząc się wielką renomą w całej Europie. Zmarł we Włoszech, w grudniu 1842 roku.

Dział „Artykuły i Rozprawy” zamyka tekst Anny Mańkowskiej pt. *Kierunki umiędzynarodowienia edukacji wyższej w Chinach*. Autorka poprzez analizę źródeł wtórnych omawia współczesne kierunki i trendy w umiędzynarodowieniu edukacji wyższej w Chinach, czyli instytucjonalne rozwiązania oraz praktyczne implikacje. Opisuje chińskie programy usprawniania przepływu wiedzy, migracje studentów chińskich, tworzenie transnarodowych uczelni wyższych oraz kwestię zatrudniania międzynarodowej kadry akademickiej.

Działem następnym są „Colloquia”. Zawiera on sześć artykułów w języku angielskim. Autorami artykułu pierwszego pt. *Analysis of USAID/Georgia Supported Basic Education Program First Cycle Implementation* są Maia Akhvlediani, Nato Kobuladze, Sophio Moralishvili z Gruzji. Autorzy podkreślają przede wszystkim duże zaangażowanie pracowników Uniwersytetu Stanowego Akaki Tsereteli w proces reformy gruzińskiej szkoły. Reforma szkolna nie może odnieść sukcesu bez zaangażowania się uczelni opracowujących programy, które następnie przygotowują nauczycieli do przyszłej ich pracy. Celem artykułu jest przedstawienie wyników badań ankietowych efektywności szkoleń prowadzonych przez trenerów uniwersyteckich w pierwszej fazie nowej reformy szkoły w Gruzji, a ukierunkowanej na osiągnięcie efektywności procesu uczenia się. Badania przeprowadzono w 2075 szkołach w całej Gruzji (373 szkoły w regionie Imereti). Analiza otrzymanych wyników ułatwiła Wydziałowi Nauk Pedagogicznych dokonanie identyfikacji brakujących luk i rozbieżności programowych. Zostaną podjęte działania w celu ich zniwelowania poprzez modyfikację i uzupełnienie o niezbędne treści programowe.

Autorem drugiego tekstu pt. *Symptoms of depression in children part of the “snowflake” generation and their input for the functionality of the whole family. Narrative research of modern families* jest Sabina Lucyna Zalewska. Autorka analizuje problem zdrowia psychicznego dzieci z tzw. pokolenia „płatków śniegu”. Głównym przedmiotem artykułu jest ukazanie problematyki depresji dziecięcej, która dotyka całą rodzinę. Autorka ukazuje główne objawy tej choroby i konkretny

ich wpływ na funkcjonowanie środowiska rodzinnego. Depresja jest tym czynnikiem, który w sposób bardzo znaczący ma wpływ na wszystkie osoby w rodzinie, na małżeństwo, kontakty społeczne, kontakty z rówieśnikami, zmiany w aktywności rodziny, sytuację materialną oraz reakcje emocjonalne wszystkich członków rodziny.

Tematyce wychowania domowego poświęcony jest artykuł Marka Budajczaka pt. *Home education and the functioning of a nation – theory and practice (on the polish example)*. Należy zwrócić uwagę, że jest to tematyka raczej mało znana w polskim systemie oświatowym. Edukacja domowa jest jedną z form legalnego i obowiązkowego kształcenia dzieci i młodzieży. W praktyce polega ona na kształceniu niepełnoletnich osób w rodzinnym domu. Zauważa się coraz większe zainteresowanie tą formą nauki. Niesie ona ze sobą wiele zalet i korzyści. Autor w swoim artykule ukazuje ściśle związki edukacji domowej z funkcjonowaniem wspólnot narodowych. Przykładem jest tu Polska, jako państwo i naród.

Autorem następnego artykułu pt. *University spaces for cooperation strengthening pro-innovative attitudes of academic community* jest Aleksandra Kulpa-Puczyńska. Autorka podejmuje temat wpisujący się w dyskusję dotyczącą proinnowacyjnego charakteru szkoły wyższej w kampusie uczelni i poza nim. Autorka skupiła się na społecznym wymiarze innowacji, m.in. na sposobie postrzegania świata i relacji międzyludzkich, dotyczących także organizacji miejsc i metod (współ)pracy. Artykuł zwraca uwagę także na udział studentów, nauczycieli akademickich w różnych aktywnościach (też proinnowacyjnych) nietradycyjnej infrastruktury społecznej. Analizując problemy, autorka wykorzystwała istniejącą literaturę, m.in. raporty z badań nad innowacyjnością oraz własne doświadczenie zawodowe związane z nowymi przestrzeniami edukacji.

Omawiany dział kończą dwa teksty z zakresu edukacji religijnej. Charakter wychowawczy pracy w myśli kardynała Stefana Wyszyńskiego podejmuje Jan Niewęglowski w tekście *Work from the perspective of Cardinal Stefan Wyszyński. Pedagogical implications*. Kardynał Stefan Wyszyński w swoim bogatym nauczaniu wiele uwagi poświęcił problematyce pracy, jej znaczeniu w życiu człowieka oraz roli, jaką pełni ona w procesie wychowania. Wychowanie do pracy w rozumieniu kardynała nie sprowadzało się tylko do kształtowania technicznych umiejętności, ale powinno zmierzać do odsłaniania głębszego i ludzkiego sensu pracy. Człowiek, dzięki szczególnej pozycji w świecie i dzięki swojej pracy, naśladuje dzieło Stwórcy i w nim bezpośrednio uczestniczy. Poprzez to osoba ludzka może uchwycić transcendentny wymiar swojego życia. Wychowanie do pracy udoskonala powstające dzieło, jak i samego człowieka.

Natomiast Kazimierz Misiaszek artykuł pt. *Catechesis and education as a function of building the Church according to Fr. Franciszek Blachnicki (On the centenary of the birth of the great educator)* dedykuje ks. Franciszkowi Blachnickiemu, wielkiemu wychowawcy w 100-lecie jego urodzin. Książd Franciszek Blachnicki łączył katechezę i wychowanie z nauką Kościoła. Idee czerpał z autorów niemieckojęzycznych

i nauki Soboru Watykańskiego II. Zadaniem katechezy i wychowania jest wprowadzenie młodego człowieka do wspólnoty, jaką jest Kościół. Istotą Kościoła jest liturgia, która wprowadza osobę w najpełniejszy proces wtajemniczenia. Wychowanie poprzez katechezę budzi i rozwija wiarę. Katecheza powinna mieć charakter personalistyczny i społeczny. Według ks. Blachnickiego, katecheza, która wychowuje dziecko do wiary, nie jest wiarą indywidualną, ale wiarą Kościoła. Osoba nie może przeżywać swojej wiary obok Kościoła, ale w Kościele. Temu powinien służyć cały proces chrześcijańskiego wychowania.

W dziale „Debiuty” zamieszczono dwa artykuły. Pierwszy, autorstwa Eweliny Ligęzy, nosi tytuł: *Kardynał Stefan Wyszyński jako autorytet w wychowaniu młodzieży – wybrane wskazania*. Jego autorka szuka odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób dzisiaj kardynał Stefan Wyszyński mógłby być autorytetem dla współczesnej polskiej młodzieży. Według niej nauczanie Prymasa Tysiąclecia jest ciągle aktualne i może kształtować rozwój młodego człowieka, poprzez wspieranie jego wolności, odpowiedzialności oraz wiary. Prymas zwracał uwagę na wielkie znaczenie wychowania rodzinnego. Prawidłowe relacje stworzone na tym etapie wyeliminują efekt siły, a jej miejsce zajmuje spokój, delikatność i dobroć.

Autorem drugiego artykułu pt. *Wybrane priorytety polityki edukacyjnej Polski i Republiki Czeskiej i ich implementacja w krajowych programach operacyjnych 2014–2020* jest Anna Rudowska. Oba kraje, jako członkowie Unii Europejskiej, korzystają z funduszy w celu wspierania polityki edukacyjnej. Autorka poprzez analizę krajowych dokumentów strategicznych poszukuje priorytetów odnoszących się do kształcenia ogólnego. Zauważa pewne różnice między krajami. Czeski model polityki edukacyjnej we wskazanym obszarze akcentuje bardziej rys socjalny (edukacja włączająca, równy dostęp do edukacji dla dzieci ze środowisk defaworyzowanych). Polska zaś idzie w kierunku rozwijania pożądanych kompetencji, umiejętności i postaw u uczniów, a także wspierania talentów.

Dział „Recenzje” zawiera jeden artykuł recenzyjny. Jego autorem jest Edyta Wolter. W dziale „Sprawozdania” zamieszczono natomiast jedno sprawozdanie z sympozjum naukowego.

Jan Niewęłowski
Warszawa, Polska
ORCID ID 0000-0001-9673-4989